

До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.04 у Дніпропетровському
державному університеті
внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Хашева Вадима Георгійовича – на дисертацію Дмитращук Олени
Станіславівни «Запобігання домашньому насильству підрозділами
Національної поліції України», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право
та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації та копій публікацій здобувача О.С. Дмитращук слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що проблема подолання домашнього насильства на сьогодні є актуальною для нашої держави, як і для будь-якої іншої розвиненої країни світу, оскільки родина є основним осередком суспільства і тому повинна перебувати під особливим захистом держави. Великою мірою це обумовлено тим, що насильство і жорстокість у сім'ї не тільки руйнують гармонію і злагоду в ній, але і виступають однією з передумов злочинності у суспільстві в цілому. Так, особа, яка зазнає з дитинства постійного та систематичного знущання у сім'ї, з великою долею імовірності, у майбутньому буде транслювати такий тип поведінки як на власну сім'ю, так і на інших оточуючих, вчиняючи безпричинні акти насильства щодо них. Особливо загострились проблеми насильства у сім'ї протягом 2020 – 2021 рр., в умовах глобальної пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, коли, внаслідок карантинних заходів, члени сім'ї змушені більше часу проводити разом на обмеженій території. Це, у деяких випадках, неминуче провокує конфліктні ситуації між членами родин, що завершуються актами домашнього насильства. У такому разі важливу роль має виконувати держава, як основний суб'єкт протидії

насильству, оскільки органи державної влади повинні сприяти створенню обстановки неприйняття насильства, вживаючи необхідних заходів і створюючи систему захисту жертв, покарання кривдників і запобігання насильству. Важливе значення у такій діяльності відведено Національній поліції України, тому інтерес до проблематики запобігання домашньому насильству підрозділами цього правоохоронного органу в останній час суттєво зростає. Потенційна небезпечність актів домашнього насильства потребує подальшого покращення підрозділами Національної поліції України діяльності, спрямованої на запобігання та припинення цих суспільно небезпечних діянь.

Отже, наукова новизна дисертації О.С. Дмитращук визначається насамперед тією обставиною, що це є одним із перших в Україні комплексних кримінологічних досліджень проблем запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України.

Тому в цілому, можна з упевненістю сказати, що порушені авторкою у дисертаційному дослідженні проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення також підтверджують актуальність обраної теми наукового пошуку.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня.

Аналіз структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, задачами, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають в себе десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (303 найменування). Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок, із яких 181 – основний текст.

Перший розділ (с. 22-74 дисертації) присвячено аналізу теоретико-правових зasad дослідження проблем запобігання домашньому насильству підрозділами національної поліції України.

У ході огляду доктринальних джерел, які відображають стан наукової розробки запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України, дисертанткою з'ясовано, що дисертаційні дослідження присвячені попередженню насильства в сім'ї переважно були підготовлені зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», в той час як кримінологічному аспекту вказаної тематики не приділено достатньої уваги з боку вчених-юристів. Водночас, більшість попередньо підготовлених наукових праць спиралися на Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 № 2789-III, який наразі вже не діє, а автори таких робіт в більшості випадків фокусувалися на питаннях попередження насильства відносно дітей.

Констатовано, що задля забезпечення подальшого процесу імплементації міжнародних стандартів запобігання домашньому насильству в національний правопорядок, а також з метою належної реалізації положень оновленого законодавства України в даній сфері, необхідно вжити ряд заходів, а саме: а) визначити порядок наповнення інформацією Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, який відповідатиме нормам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Стамбульській конвенції про запобігання домашньому насильству; б) затвердити бланки приписів для сімейних кривдників; в) розробити методичні рекомендації щодо застосування обмежувальних заходів до осіб, які вчинили домашнє насильство (розділ XIII-1 КК України); г) розробити методичні рекомендації для уповноважених суб'єктів щодо виявлення та розслідування кримінально караних фактів домашнього насильства (стаття 126-1 КК України).

Заслуговує на увагу наведена здобувачкою позитивна практика взаємодії поліції Великої Британії з громадою у подоланні проблеми домашнього

насильства у частині того, що в цій державі кожен бажаючий може перевірити «злочинний стаж» вчинення сімейного насильства своєї майбутньої половини.

У *Другому розділі* (с. 75-142 дисертації) роботи дисертанткою здійснено кримінологічну характеристику домашнього насильства.

Розкрито зміст категорії «домашнє насильство» та з'ясовано, що її слід відмежовувати від поняття «насильство в сім'ї», яке за своїм обсягом є вужчим, адже передбачає лише протиправний вплив на осіб, які зазначені у Сімейному кодексі України, залишаючи поза увагою тих, котрі спільно проживають (проживали), але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їх батьків та дітей.

Дисертантка наголошує на тому, що в сучасних соціально-економічних умовах простежується тенденція до збільшення проявів домашнього насилля, на яку, зокрема, вплинуло запровадження карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Заслуговує на увагу пропонований авторкою типовий портрет життєвого шляху особи-крайвника, а саме: особа у юнацькому віці не отримала належної освіти. В подальшому не влаштувалась на роботу, яка б задовольняла її життєві потреби. Вільний час використовує на ЗМІ, під впливом яких формується пристрасть до шкідливих звичок, зокрема до вживання алкогольних напоїв. До 30 річного віку у такої особи формується низький рівень внутрішнього контролю, почуття невдоволеності собою як особистістю та почуття невпевненості у завтрашньому дні. В результаті чого, необхідність самоутвердження спонукає особу до вчинення домашнього насильства по відношенню до слабших за себе близьких родичів.

Здобувачкою запропоновано кримінологічний портрет особи, яка вчиняє домашнє насильство, що виглядає наступним чином: у більшості випадків – це громадянин України чоловічої статі, 30-50 років, який має базову середню освіту, працездатний, але не працюючий, не судимий, схильний до вживання алкоголю. Особу-крайвника слід віднести до насильницького типу особи

злочинця, для якого характерне зневажливе ставлення до іншої особи, а за глибиною анти суспільної спрямованості до ситуаційно-нестійких злочинців. Заслуговує на увагу і розроблений авторкою портрет жертви домашнього насильства, котрою, як правило, є жінка старше 18 років, заміжня, працює, має середню освіту та спільно проживає із кривдником. Така особа схильна до пасивної поведінки та в силу своїх психофізіологічних особливостей не спроможна дати відсіч кривднику, що в сукупності призводить до вчинення домашнього насильства.

Третій Розділ (с. 143-188 дисертації) присвячений дослідженню основних напрямів запобігання домашньому насильству в Україні.

Дисертанткою належним чином обґрунтовано, що одним із найбільш дієвих заходів спеціально-кримінологічного запобігання домашньому насильству може бути запровадження чат-боту МВС України, який став у нагоді у зв'язку із запровадженням карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19. В цей період у багатьох сімей не було традиційної можливості звернутись за допомогою, адже кривдник постійно мав змогу знаходитись поряд із жертвою.

Авторкою встановлено, що ключовими суб'єктами запобігання домашньому насильству на спеціально-кримінологічному рівні є правоохоронні органи. З-поміж підрозділів Національної поліції України основними суб'єктами запобігання проявам домашнього насильства є підрозділи ювенальної превенції, дільничні офіцери поліції та дільничні офіцери громади. Найбільший об'єм роботи в цьому напрямку діяльності виконують дільничні офіцери поліції.

Дисертантка наголошує, що індивідуальні заходи запобігання домашньому насильству не повинні обмежуватись впливом на кривдників та осіб схильних до вчинення домашнього насильства, але й мають охоплювати потенційних жертв домашнього насильства. Крім того, вжиття вказаних заходів підрозділами Національної поліції України повинно носити не формальний, а комплексний характер.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані авторкою досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом можна зробити висновок, що структура дисертації О.С. Дмитращук повністю відповідає логіці наукового пошуку та дозволила авторці послідовно зупинитися на основних проблемних питаннях запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового дослідження О.С. Дмитращук до проблем запобігання домашньому насильству підрозділами національної поліції України, свідчить те, що дисертація відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. №276/2015; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015; а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Про обґрутованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підгрунтя. При написанні роботи авторка опрацювала достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у

галузі теорії права, кримінального права, кримінології та ін.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що за сутністю, характером і змістом вирішеного наукового завдання дисертація О.С. Дмитращук є першим в українській юридичній науці комплексним науковим дослідженням, що присвячене кримінологічній характеристиці запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України, їх службовими та посадовими особами.

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто здобувачкою, а саме вперше:

- запропоновано доповнити диспозицію ст. 126-1 КК України положенням про умисне систематичне вчинення домашнього насильства шляхом дій сексуального характеру щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи;

- обґрутовано положення про те, що детермінантами домашнього насильства, окрім причин і умов, які притаманні кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, є: відсутність вищої освіти, безробіття, бідність, соціальна нерівність, стан алкогольного сп'яніння, пропаганда у ЗМІ сцен антисуспільної поведінки, зокрема домашнього насильства, ігрова залежність, паразитичний спосіб життя за рахунок коштів своїх близьких;

- аргументовано, що для вирішення проблемного питання щодо утримання правопорушника за порушення вимог ст. 173-2 КУпАП до прийняття рішення судом на законодавчому рівні необхідно розглянути можливість внесення змін до ст. 263 КУпАП (строки адміністративного затримання).

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* – для здійснення подальших наукових пошуків та досліджень правових питань, пов’язаних із запобіганням проявам домашнього насильства правоохоронними органами; *навчальному процесі* – при викладанні таких навчальних дисциплін як «Кримінологія», «Профілактика злочинів» тощо у закладах вищої освіти, а також при підготовці підручників, посібників, навчально-методичних матеріалів з вказаних дисциплін; *правоторчості* – при розробці та удосконаленні нормативно-правових актів законодавчого, підзаконного та відомчого рівня правового регулювання з питань запобігання та протидії до домашньому насильству в Україні; *практичній діяльності* – для удосконалення функціонування органів та підрозділів Національної поліції України, підвищення ефективності їх діяльності при виконанні завдань, покладених на них законодавством України.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення і висновки проведеного дослідження сформульовано у семи публікаціях, у тому числі чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, одній статті – у науковому періодичному виданні іншої держави, а також двох тезах доповідей за результатами участі в конференціях.

Наукові публікації дисертантки свідчать про її послідовну роботу над розв’язанням поставленого наукового завдання на протязі 2018-2020 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація О.С. Дмитрашук оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження.

Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Після ознайомлення із матеріалами дисертаційного дослідження, а також авторефератом дисертації слід зазначити, що автореферат дисертації повністю відображає зміст основних положень дисертації.

У цілому позитивна оцінка проведеного дисертаційного дослідження не виключає можливість та необхідність *зазначити про певні зауваження, що можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації*.

1. При написанні роботи, на мою думку, здобувачці бажано було, шляхом використання соціологічного методу, вивчити погляди практичних працівників правоохоронних органів на проблеми кримінальної відповідальності за розглядане злочинне діяння, оскільки саме їм доводиться застосовувати кримінальний закон у своїй діяльності. Результати анкетування бажано було оформити у вигляді додатків. Це, у свою чергу, могло би підвищити практичну значимість роботи та додати аргументації висловленим теоретичним пропозиціям.

2. У тексті роботи також відсутні конкретні дані стосовно емпіричної бази дослідження у частині здійсненого здобувачкою аналізу матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень. Авторці доцільно було узагальнити результати аналізу судових вироків та ширше висвітлювати ці результати у тексті роботи, обґрутувуючи власні позиції стосовно розв'язання розгляданих у роботі теоретичних та практичних проблем.

3. Досить сміливою виглядає пропозиція дисерантки у суто кримінологічному дослідженні, щодо доповнення диспозиції ст. 126-1 КК України положенням про умисне систематичне вчинення домашнього насильства шляхом дій сексуального характеру щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, без проведення спеціального кримінально-правового дослідження соціальної обумовленості такої законодавчої новели.

4. Характеризуючи діяння, передбачене ст.126-1 КК України у підрозділі 2.1 «Поняття, стан, структура й тенденції домашнього насильства»

здобувачі бажано було проаналізувати, за допомогою офіційних статистичних даних та узагальнення вироків суду, такі його показники, як: рівень злочинності, динаміка, географія, структура, характеристика способів вчинення діяння. Також, бажано було ґрунтовніше з'ясувати рівень латентності розгляданого злочинного діяння та спробувати встановити ціну, що платить суспільство за його вчинення, оскільки розгляд таких показників є традиційним при кримінологічному дослідженні певного виду злочинності.

5. Розглядаючи загально-соціальні заходи запобігання домашньому насилиству, дисертантці, зважаючи на предмет її дослідження, бажано було присвятити увагу визначенняю місця відповідних підрозділів Національної поліції України в системі суб'єктів запобігання домашньому насилиству. Крім того, зважаючи, що до таких заходів, зокрема, можна віднести ті завдання, що стоять перед всією системою вітчизняних державних органів у реалізації плану державотворення, доцільно було також з'ясувати, які ж заходи запобіганню розгляданому злочинному діянню може вживати такий правоохоронний орган, як Національна поліція України, на загально-соціальному рівні. Наприклад, виконуючи запобіжні функції, Національна поліція України може приймати участь у розробці та внесенні на розгляд Верховної Ради України, Президента України або Кабінету Міністрів України проектів законів та інших нормативних актів, спрямованих на запобігання злочинності та профілактику кримінальних правопорушень.

Проте, висловлені зауваження і побажання частково стосуються дискусійних аспектів аналізованих проблем, не знижують безумовно високий науково-теоретичний рівень проведеного дослідження та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані автором.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація **Дмитрашук Олени Станіславівни «Запобігання домашньому насилиству підрозділами Національної поліції України»**, є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки

кримінології, вона відповідає вимогам пп. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656, від 30 грудня 2015 р. № 1159, від 27 липня 2016 р. № 567, від 20 листопада 2019 р. № 943 та від 15 липня 2020 р. № 607), основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

**Офіційний опонент –
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Вадим ХАШЕВ

Підпис Хашева В.Г. засвідчує:

**Проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Лариса НАЛИВАЙКО